UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Septimu[m] de restitione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Visual Library

to qꝛ velut inſanus ꝓprijs manibꝰ ſe
ibi quis interimit.

Capitulum. vij.

Quia vero detinere alienū eſt
contra ſeptimū ꝑceptū. Ideo
nūc de reſtitutiōe tria ſunt pꝛin-
cipaliter dicēda. Primo quō ſint re-
ſtituēda bona materialia reruꝫ ⁊ cor-
poꝛuꝫ. Scōo quō bonū fame ſit reſti-
tuendū. Tertio quō bona aīe ſint re
A ſtituēda. Circa primū notādū
ꝙ reſtitutio ope vl' voluntate ē quod-
dam ꝑambulū neceſſariū ad cōtritio-
nē. Et qui aliū iniuſte dānificauit. aut
aliena detinet. tādiu eſt peccatoꝛ moꝛ-
talis q̄diu nō vult reſtituere ꝓ poſſe
dicēte btō Aug. in epl'a ad Macedo-
niū. Qdiu res ꝓpter quā pc̄m ē non
reddit᷑. ſi reddi pōt penitētia nō agit᷑ ſꝫ
fingit᷑. ſi aūt veraciter agit᷑. nō dimitti-
tur pc̄m niſi reſtituat᷑ ablatū. Ex q̄ pꝫ
ꝙ q̄diu hō nō reſtituit ꝓ poſſe ſi inte-
rim ſacramentū aliquod ſumit. nouo
peccato peccat. qꝛ indigne ſacr'm ſu-
mit. ⁊ ſi manēs in tali peccato implet
penitentiā ſibi a ſacerdote ꝓ pc̄tis ſic
confeſſis iniūctam nihil ꝓ͛ſ ſatiſfacit
deo ſ'm multos. Scōo notandū ꝙ de-
tinere alienū inuito dn̄o. eſt ideo pec-
catū moꝛtale. qꝛ cōtra ſeptimū ꝑceptū
ſcꝫ. Non furtū facies. Certū eſt em̄ ꝙ
auferre alienū ē ꝯtra idē ꝑceptū ⁊ ea-
dē rōne retinere alienuꝫ. qꝛ dānificat᷑
in vtroqꝫ dn̄s rei ⁊ ab vſu ſue rei inui-
tus ꝑpedit᷑. Eſt etiā ꝯtra iuſticie v͛tutē
q̄ reddit vnicuiqꝫ qō ſuū eſt. Eſt etiaꝫ
cōtra fraternā charitatē. q̄ vult alteri
bonū ⁊ retinēſ alienū vult alteri malū
vn̄ eadē rōne q̄ detinens vxoꝛē alteriꝰ
nō eſt capax ꝑnie. ſic etiā q̄ bona alie-
na inuito dn̄o. Tertio nōndū ꝙ de re-
ſtitutione ſunt multa dubia doctrina-
lia q̄ determinat ſctūs Tho. ⁊ Sco. in
B .iiij. diſ. xv. Primū dubiū eſt. q̄s te-
neat᷑ reſtituere. R̄n̄. ꝙ ꝑmo ⁊ pꝛincipa-
liter ille q̄ rem abſtulit. aut dānū iniu-
ſte intulit ⁊ hoc eſt certū. Et ꝑpter illuꝫ
ſunt multi alij q̄ ad reſtitutionē obligā-
tur q̄ cōpꝛohēdunt᷑ in his v͛ſibꝰ. Iuſ-
ſio conſiliū. ꝯſenſus palpo. recurſus.
Participās mutus. nō obſtās. nō ma-
nifeſtās. Et Tho. exponēdo hos ver-
ſus. vbi ſ͛us. ⁊. ij. ij. q. lxij. dic᷑. ꝙ int᷑ il-
la q̄ in his v͛ſibꝰ enūerata ſūt. quinqꝫ
obligāt ſemꝑ ad reſtitutionē. Primū
eſt iuſſio. vt cū q̄s iubet aliquē depꝛeda-
ri aut alias iniuſte dānificare. ſi ex eiꝰ
iuſſiōe fit. tenet᷑ ad reſtitutionē totius
Secundū eſt. cōſenſus in rapinā. aut
in aliā iniuſtā dānificationē. ⁊ hoc in
eo ſine cuiꝰ conſenſu talis rapina. aut
alia dānificatio fieri n̄ poterat. Tertiū
eſt recurſus. ſcꝫ qn̄ q̄s ē receptoꝛ latro-
nū. ⁊ ꝑſtans patrocinium. nam qui rece-
ptat latrones ⁊ tuet᷑ eos. aut rē raptā
vel furatā doloſe zelat. ita ꝙ ꝑ hoc im-
pedit᷑ reſtitutio rei. ille tenet᷑ in ſolidū
cū his q̄ abſtulerūt. Quartū. partici-
pans. vt cū q̄s particeps ē in crimine
furti. ꝑde vl' ſimiliū. vt qꝛ latroni ſe ſo-
ciauit ad ſpoliandūꝫ ⁊ partē accepit.
Et ille qui participat in crimie tenet᷑
in ſolidū ꝺ toto. ſꝫ ille q̄ participat nō
in crimie. ſꝫ ſolū in re accepta. ille ſolū
tenet᷑ reſtituē qō ꝺ re ſciēter emit vl' ac-
cepit. Quintū nō obſtās. cū ſcꝫ hmōi
ſpolijs latrocinijs. ⁊ ceterꝭ mal'. ex of-
ficio obſtare tenet᷑. vt pꝛinceps terre. q̄
iuſticiā ꝯſeruare tenet᷑. ſi nō obſtat cū
obſtare poſſit ⁊ ſic ꝑ eiꝰ defectū inuale-
ſcunt latrōes ⁊ ceteri malefactoꝛes ad
reſtitutionē tenet᷑. Silr̄ intelligat᷑ de
nō manifeſtāte. ⁊ cui ꝯuenit ex officio
manifeſtare. Aut ſ'm Sco. q̄ in iudi-
cio req̄ſitus tacet vbi res finalit᷑ poſſet
reſtitui ei cuiꝰ eſt. ⁊ dicēdo v͛itatē vbi
non immineret ſibi periculū ſtatus aut
ꝑſone. Cōſimilit᷑ ꝑdictis intelligēdū
eſt de nō repꝛehēdente. ⁊ cui hoc cōpe-
tit ex officio. vt dicit Tho. ij. ij. q. lxij.

Et ſbdit. ꝙ ṗncipib⁹ terre ex h' iminet
piculū. ꝓpṫ h' em̄ ꝑtāte publica potiū-
tur. vt. ſ. ſint iuſticie cuſtodes. In alijſ
aūt enūeratis in v̇ſib⁹. nō teneṫ hō ad
reſtitutionē niſi i certis caſib⁹. ſcʒ qn̄
hō ꝓbabiliṫ credit. qȯ ſuū ꝯſiliū fuerit
efficax. ⁊ ꝙ alias ſine ſuo ꝯſilio nō fu-
iſſet facta oblatio. Siliṫ nō ois palpo
vel adulator teneṫ. ſ; ille q̇ adulādo in
citat ad auferendū. laudās ꝑ illo. ⁊ di
cēs ſignū eē ſtrenuitatis. Et maxime
tunc teneṫ ad reſtitutionē qn̄ ꝓbabiliṫ
credit ꝙ ſua adulatio fuerit cā iniuſte
ablatiōis. Idē intelligaṫ de detrahēte
ſi ꝓpṫ detractionē ipſe audiēs ꝓuocaṫ
⁊ dānificat iiuſte eū cui detractū ē. Et
dicit ſctūs Tho. ij. ij. q. lxij. ꝙ ṗncipa-
liter reſtituere teneṫ illi q̇ ſunt ṗncipa
liores in facto. Primo q̇dē ṗcipiens
dānificationē fieri. ⁊ ſecūdario ipe exe
quens. ⁊ ꝯſequēter oēs alij obligaṅṫ
ꝑ ordinē. qn̄ tn̄ vn⁹ reſtituit illi dānuʒ
q̇ damnū paſſus eſt. tūc eſt eidē totali
ter ſatiſfactū. nec aliq̇s eoꝝ teneṫ eidē
aliq̇d vlteri⁹ reſtituere. ſ; illi q̇ ſūt ṗn-
cipales i facto ⁊ ad q̇s ꝑueīt res teneṫ
ſatiſfacē illis alijs qȯ reſtituerūt. Qȯ
ſi nō facerēt. tūc ceteri teneṅṫ. vt videṫ
ſinguli ꝓ ꝑtib⁹ ſuis q̇ i ſolidū ſatiſfec.
C ¶ Notādū hic ꝙ ſic ſunt nouē aliena
pctā in v̇ſib⁹ tacta. q̇bus pctis q̇s ꝑti
ceps efficiṫ alienis delict; in demerito
hic ⁊ i accidētali ſupplicio i futura vi-
ta. Ita ex oppoſito ſūt nouem aliena
merita. q̇b⁹ ꝓximi virtutes nr̄as q̇dā-
modo facē poſſum⁹ hic ⁊ i futuro acci
dētalia ṗmia habebim⁹. Pmo cū iu-
bem⁹ ⁊ imperam⁹ bonū alijs. vt parē
tes pueris. dn̄i ſuis. magr̄i diſcipl'is.
ṗlati ſbditis. iperātes bona. Scdo. cū
ꝯſilia dam⁹ ꝓximis. vt vitēt aliq̄ vicia
vel operēṫ meritoria. vl' v̇tuoſa opa.
ſic q̇libet pōt docere ꝓximū v̇bo ⁊ exē
plari vita. q̇b⁹ tot merit; alienis ꝑtici-
pam⁹ q̇t opa bona alij ex nr̄is bōis fa
ciunt. Tertio cū ꝯſentim⁹ i bona alio
rū. vt dn̄i ſuos manumittēdo ꝓ ſacer
dotio ⁊ religione adipiſcēdis. parētes
ſimiliṫ. Quarto cum ex laude alicui⁹
virtutis in alio talis ꝓficit. vt fit in in-
gredietib⁹ religionē. vel v̇ginitatē. vl'
viduitatē laudātib⁹. Quito cū defen-
dim⁹ iniuſte vexatos. vt aduocando.
hoſpicio recipiēdo. vl' ſex opa miſeri-
cordie exhibēdo. Matt. x. Qui ꝓphe
tā. id eſt. ṗdicatorē recipit. mercedem
ꝓphete hēbit. Sexto cū cooperamur
alioꝝ bonis. vt ꝑegrinando. ſcribēdo
libros. corrigēdo eoſdē. eccl'ias ⁊ ſmo
nes viſitādo. Septimo qn̄ ſilētio nr̄o
alios edificam⁹. ⁊ lucutiōe alioꝝ v̇tu
tes diſcrete attollim⁹. Octauo qn̄ nō
obſtam⁹ virtuoſis alioꝝ exercitijs. ſ;
ecōuerſo fratna correctione. ⁊ ſex ope
ribus miſcōie ſpūalibus iuuamus ad
bonum. Nono qn̄ manifeſtam⁹ alio-
ruʒ miſerias. vt eis ſubueniaṫ. Sunt
etiam tertio nouē demerita aliena in
alijs pctis ꝙꝫ ſint illa vbi ꝑpaliter dāni
ficaṫ ꝓxim⁹ ꝑ ſcādalū multiplex. q̇ fa
ciliter reples. Et ſic ſūt triplicia nouē
Primo in reſtituēdis. Scdo i meren
dis. Terio in demerēdis ꝑ nouē mo-
dos ſcādalizādi ꝓximū. ¶ Secundū D
dubiū eſt. quid ſit reſtituendū. Rn̄. ꝙ
om̄e alienū qȯ q̇s iniuſte abſtulit. aut
iniuſte detinet et inuito dn̄o rei teneṫ
reſtituere. Circa qȯ notandū. ꝙ tripli-
citer ꝯtingit quē iiuſte aliena auferre
vel detinere. Primo cū alteri ex cā li-
cita ad aliq̇d obligaṫ ⁊ ei nō ſoluit alio
inuito. vt cū non reddit depoſitū rite
repoſcēti. n̄ reſtituit accōmodatū. nō
ſoluit mutuū. nō reddit ṗciū mercen-
nario. aut nō ſoluit alia debita. vt ſūt
vectigalia telonea. cēſus. decime. ⁊ hu
iuſmōi. ad q̇ ſoluēda q̇s iuſte obligaṫ
Scdo cū q̇s iiuſte aliq̄ acq̇ſiuit q̇cūqꝫ
modo. ſiue ꝑ vſuram. ſiue ꝑ furtum.
ſiue ꝑ rapinam. ſiue ꝑ defraudationē

in menſura liquidoꝝ. vel aridoꝝ. ſiue
per pōdera falſa. ſiue ꝑ fraudē vł falſi-
tatē. in rei ſubſtātia. q̄ntitate vel q̄lita-
te. vt ſupra dictū fuit. Tertio cū ei a-
liqd̄ tale datū ē in munere. aut reli-
ctum in hereditate. aut in teſtamēto.
aut ē ſibi vēditū ab eo q̄ ius i eo ñ ha-
buit. eo ꝙ res ſua nō fuit. aut ptātē eā
dādi nō habuit. Hē igiť tale oportet
reſtituere. al's ꝯ ꝓceptū h̄ agiť ꝗuiter
peccať. et iſtis addiť ꝙ q̄ alteri iniuſte
nocuit. ꝛ dānū in reb⁹ intulit. teneť ſi-
bi damnū recōpēſare. etiā ſi ide nihil
habuit. vt ſi cōbuſſiſti domū meā iiu-
ſte. teneriſ mihi ad recōpēſatiōē toti⁹
dāni. q̄uis nihil de domo apud te re-
māſerit. Scd̄o dr̄. ꝙ nō ſolū iniuſte ab
latū ē reſtituēdū. ſ etiā fruct⁹ ei⁹ ſi ſit
res de ſe fructifera. vt ager. vinea. ꝛ h̄
dicūt eē veꝝ de poſſeſſore malefidei. ꝛ
de fructib⁹ q̄ ſupſunt deductis expēſiſ
q̄ fiūt gr̄a fructuū q̄rendoꝝ. cōgregan
doꝝ. ꝛ cōſeruādoꝝ. Si aūt ablatū ſit
res q̄ nō eſt de ſe fructifera vt pecunia
tunc auferēs vel iniuſte detinēs teneť
ad reſtitutionē eq̄ualētis. ꝛ ad recom
penſationē damni qd̄ ille paſſus ē ex
carentia pecunie ſue. nō tñ oportet ꝙ
tātū reſtituat q̄ntū ille lucrari potuiſ-
ſet cū pecunia. ſ ſm̄ eſtimatiōē lucri
qd̄ accidere cōſueuit. pēſato labore et
infortuniis q̄ in lucro al's accidere po
tuiſſent. Lucrū. n. nō ſolū penſať vel
cauſať ex pecunia vł labore. Nam ſm̄
Tho. ii. ii. q. lxxii. Qñ datio alicui⁹ il-
licita ē. ꝛ ꝯ legē. vt cū q̄s ſymoniace
dedit. tūc nō pōt repetere. ſ mereť il-
lud datū amittere. nec dꝫ ſibi reſtitu-
tio fieri. ꝛ ali⁹ q̄ ſymoniace accepit nō
pōt retinere. ſ dꝫ in pios vſus ꝯuerte-
re. Tertiū ē dubiū. cui ſit reſtituen- E
dū. Rñ. doctores ꝙ illi q̄ ver⁹ dñs rei
eſt. aut iniuſte damnificat⁹. ſi eſt viu⁹
ꝛ noſciť. Sꝫ ſi nō eſt pñs. dꝫ expecta-
ri aduentus eius. ꝛ tunc ſibi reſtitui. ſi
ſaltem ſperatur aliq̄ñ reuerſurus. Si
aūt nō ſperať reditus eius. tunc ſi res
eſt magni valoris. dꝫ ſibi tranſmitti ſi
pōt cōmode fieri. Nec obſtat dic̄ ſāct⁹
Tho. ſi remittēs damnū remittendo
patiať. q2 ipe ſibiipſi hui⁹ damni cau-
ſa fuit. ꝑ hoc ꝙ alteri ſuum iniuſte ab-
ſtulit vł detinuit. Si aūt trāſmittē non
poſſit aut ſi forte res nō ſit magni va-
loris. ita ꝙ nō poſſit ſibi remitti ſine
maiori incōmodo q̄ res eēt ſibi vtilis
ſi eā haberet tūc pōt eā dare aliq̄bus
cognatis ei⁹ ꝓpinq̄orib⁹. q2 pſumiť le
ge nāe. ꝙ ille velit magiſ reſtitutionē fi
eri ꝓpinq̄s ſuis q̄ alienis. Et ſi nō ha-
beret cognatos. aut nō noſcerenť. poſ
ſet rem ꝯmittere vni in cenobio cū ta-
li ꝓteſtatiōe ꝙ reddere teneať. ſi vnq̄
req̄ſierit vel cōparuerit. aut etiā reſti-
tuat heredib⁹ ſuis ſi vnq̄ tales cōpa-
ruerint. Si aūt dñs rei reſtituēde. vel
ipe dānificat⁹ oīno incert⁹ ſit. ꝛ ignot⁹.
nec poterit ſciri. ꝛ ſilr̄ heredes ei⁹ igno
ranť oīno. nec ſciri pñt adhibita ſuffi-
ciēti diligētia. tūc paupes ſūt heredeſ
eaꝝ reꝝ reſtituendaꝝ. Nō. n. ille iniu
ſtus ablator vł detentor alienaꝝ reꝝ ꝑ
hoc deobligať a reſtituendo. nec pōt
ſibiipſi retinere. ſ teneť dare ꝓ aīa illi
us cui reſtitutio debeať. ſi vō dñs rei
reſtituēde ē mortuus. deť heredibus
ſuis. Et ſi nō ſciunť heredes nec facta
diligēti inq̄ſitōe ſcire pñt deť paupib⁹
ꝓ ſalute aīe ſue ſm̄ modū ꝓmiſſum.
Cui. n. non pōt tempaliter reddi. red-
dať ſpūalit̄. Redditio aūt ſpūalis fit
cum dať paupibus ꝓ ipſo ꝛ ꝓ ipſius
aīa. Quartū dubium ē. Per cuius F
manus debent talia diſtribui paupe-
ribus ꝛ reddi. Rñ. ꝙ ꝑ manus cōfeſſo
ris vel alicuius alterius de cuius fide
litate confidat. Sed dicit Sco. ꝙ non
inuenerit. quis neceſſario determina
tus ſit mediator i diſtribuēdo paupi-
b⁹ illa. Et addit. Videť mihi ꝙ taľ ꝑ

ſeipm poſſit paupib⁹ reddere ⁊ diſtri-
buere. conſilio tñ alicui⁹ boni viri. q2
poſſet cõtingẽ ꝙ daret tali mediatori
de cui⁹ fidelitate ↄfideret. ⁊ ꝙ talis tñ
ſibi ipſi applicaret. vł alijs vſib⁹ ꝗ̃ de-
beret. Vñ vbi lex diuia vł eccleſiaſtica
nõ ligat ꝑſonã. ſequẽda ẽ rõ nãlis. Il-
la aũt magꝭ dictat ꝙ ꝑſona q̃ tenetur
magis reſtituat ꝑ ſeipam ꝗ̃ ꝑ aliã. nõ
tñ excludẽdo ↄſiliũ boni viri. ẜ magis
G includẽdo ¶ Quintũ dubiũ. qñ ſit re
ſtituendũ: Rñ. ꝙ quilibꝫ tenet̃ ſtatim
reſtituere alienũ. niſi dilationẽ volun
tariã habeat ab eo qui ẽ dñs rei. quia
vt dictũ eſt ꝑ̄us. ſicut ẽ cõtra iuſticiaꝫ
⁊ dilectionẽ ꝓximi ⁊ ↄtra ꝑ̄ceptũ dei
auferre alienũ. Ita ẽ ↄtra iuſticiã. con
tra dilectionẽ ꝓximi. ⁊ ↄtra diuinũ ꝑ̄-
ceptũ tenere alienũ iniuſte. iõ eſt ma-
gnum pctm̃. ẜ cõſtat ꝙ ꝑ nullũ tẽpus
lꝫ pctm̃ cõtinuare. ẜ q̃libet tenet̃ pctm̃
ſtatim deſerere. tã q̃ ad actũ volũtatis
elicitũ. ꝗ̃ q̃ ad actũ exteri⁹ imperatũ
Iuxta illõ Ecci. xxj. Quaſi a facie co
lubri fuge pctm̃. Igit̃ quilibet tenetur
ſtatim reſtituere ablata. aut quecunꝗ̃
aliena in q̃bus nõ hꝫ ius. niſi ipſe obti
neret voluntariã dilationeꝫ a dño rei.
q2 nõ lꝫ detinere alienũ. id ẽ. eo nolen
te. Ab iſto tñ excipit Sco. aliq̃s caſus
in q̃bus ſm eũ licitũ eſt differre reſti-
tutionẽ exteriorẽ. dũmõ aſſit interior
reſtitutio. id ẽ. firma volũtas reſtituẽ-
di ꝗ̃cito occurrẽt circũſtantie oportu
ne. Et illi caſus cõphẽdunt̃ ſub hac
maxima. Licitũ eſt detinere rem alie-
nam. qñ ille ſcꝫ dñs rei rõnabiliter de
beret velle eã detineri. ẜ in aliq̃b⁹ caſi-
b⁹ rõnabilit̃ deberet velle q̃s rem ſuã
detineri de facto. q̃ tñ hr̃et firmã volun
tatẽ reſtituẽdi. poſitꝭ ibi ad h̃ circũſtã-
tijs oportunis. Prim⁹ illoꝝ caſuũ ſm
Sco. eſt. qñ reſtitutõ ad ſtatim eẽt no
tabilit̃ damnoſa cõitati. tũc nõ tenet̃
ille ſtatim reſtituere. q2 in tali caſu al-
ter deberet velle reſtitutiõeꝫ nõ ſtatim
ſibi fieri. q2 magis dꝫ velle bonũ cõita-
tis. ⁊ iõ dꝫ rõnabiliter velle aliqualeꝫ
dilationẽ illius reſtitutiõis boni vtil̃.
Scðs caſus. qñ reſtitutio eẽt damno-
ſa ei cui dꝫ fieri. vt reddere gladiũ fu-
rioſo q̃ mediãte ſe vł aliũ interficiat. et
dicit ſanct⁹ Tho. ij. ij. q. lxij. ꝙ ſi res re
ſtituẽda apparet ꝓ nũc ḡuiter noxia il
li cui reſtituẽda foret vł etiã alteri. tũc
non dꝫ reſtitui ei. q2 reſtitutio ordinat̃
ad vtilitatẽ illius cui reſtituit̃. Oia eñ
q̃ poſſident̃ ſub rõne vtilis cõtinent̃.
Nec tñ q̃s dꝫ ſibi eã appropriare i ta-
li caſu. ẜ dꝫ reſeruare vt cõgruo tꝑe re-
ſtituat. vel alicui tradere tuti⁹ ↄſeruan
dã. Terti⁹ caſus ẽ. qñ immediata reſti
tutio eẽt diffamatoria reſtituẽti. ſicut
fur occultus non tenet̃ ſtatim defacto
reſtituere. ẜ põt captare tẽpus in q̃ ſi-
ne ſui diffamatiõe reſtituat. Dꝫ tñ hr̃e
volũtatẽ reſtituendi ꝗ̃cito oportune
poſſit. ⁊ dꝫ ad h̃ diligẽtiam adhibere.
Addit etiã Sco. ꝙ qñ ablatio fuit oc-
culta. tũc nõ tenet̃ ablator ſe prodere.
nec tenet̃ ꝑ ſeipm reſtituere ẜ põt hoc
facere ꝑ aliã ꝑſonã diſcretã ⁊ fidelem.
⁊ expedit ꝑ ↄfeſſorẽ cui ꝑ̄us ẽ pctm̃ in
cõfeſſiõe detectũ. ſuppoſito ꝙ ſibi cre
dat̃ de fideliter reſtituẽdo id qð ſue fi-
dei cõmiſſum ẽ. Et etiã ꝙ caute reſti-
tuat ſine manifeſtatiõe eius q̃ ꝑ̄us ab
ſtulit. ⁊ nõ reſtituit. Et in tali caſu põt
reſtitutio differri quouſꝗ̃ voluntas et
oportunitas talis ꝑſone medie poſſit
haberi. ¶ Quartus caſus. qñ accele- H
ratio reſtitutionis eẽt multũ damno-
ſa reſtituere debẽti. ⁊ breuis dilatio re
ſtitutionis nõ eẽt dãnoſa. vł non mul
tũ damnoſa ei cui fieri deberet. tũc ite
rũ nõ tenet̃ ſtatim reſtituere de facto.
ẜ ſufficit ꝙ ſtatim ex affectu reſtituat.
cũ ceſſabũt ipedimẽta hincinde. Qui
tus caſus qñ q̃s ẽ oĩno impotẽs ad re
ſtituendũ. Talis eñ ꝓtũc nõ tenetur

ſꝫ cū ꝑuenerit ad pinguiorē fortunā.
Actio eñ nõ extinguit̄ ꝑ inopiā. ſꝫ ſo-
pit̄. Et talis debet hr̄e fortē voluntatē
reſtituēdi. ſi aliqñ potēs erit ad hoc.
Et ſanct⁹ Tho. ij. ij. q. lxij. dic̄. ꝙ i hoc
caſu debet hō remiſſionē petere ab eo
cui reſtituendū ē. vel ſaltē voluntariā
dilationē. ⁊ h̄ petat aut ꝑ ſe. aut ꝑ aliū
Et videt̄ ꝙ pari rōne ſit faciēdū i caſu
p̄cedēti. Hec ſunt dicta de reſtitutiōe
I facta. ⁊ de bonis fortune. Sed ꝗrit̄.
quō reſtitutio ſit faciēda d̄ bonis cor-
poris q̄ ꝗs aufert. Rñ. Sco. vbi ꝑus.
ꝙ q̄ occidit aliquē iniuſte ſi ſibi ꝓ illo
a iudice ſm legē iſti⁹ loci iflig̃it̄ mors
vt ſic vitā reddat ꝓ vita. debet illā pa-
tiēter ſuſtinere. ⁊ ſic ſoluere penā illā.
Si aūt ſibi a nullo infligit̄ iudice. tūc
expedit ſibi vt vitā ſuā exponat in cau
ſa iuſta. vt ꝯ infideles ⁊ iīmicos eccl'ie
ꝓ reſtitutiōe faciēda illi cui vitā abſtu
lit. Nō ſi nō velit tantā reſtitutionē fa
cere. nō pōt tñ a reſtitutiōe oīno immu-
nis eē. ſicut q̄dā dicit Sco. abſoluunt
homicidas. nec eis reſtitutionē neceſ-
ſario incūbentē iiungētes. q̄ſi facili⁹
poſſit trāſire homicida q̄ꝫ canicida. vl'
bouicida. q2 ſi ꝗs occidiſſꝫ bouē ꝓxi-
mi ſui vel canē. nō abſolueret̄ ſine re-
ſtitutiōe. Tenet̄ ḡ ille ad reſtitutionē
faciēdā equalentē vite quā abſtulit. ⁊
hoc eo mō q̄ pōt equalētia i talib⁹ eē.
Nec hoc ſolūꝫ tenet̄. ſꝫ vt addit Sco.
Si interfectus ſuſtētabat aliꝗs. vt pa
trem matrē vel ꝓpinꝗs tenet̄ interfe-
ctor oibus illis ad tantā reſtitutionēꝫ
quātā eis abſtulit ꝑ interfectionē illi⁹
K De mutilatione v̄o. aut alia corpo
rali leſione. dicit Sco. debet fieri reſti
tutio per pecuniā. ⁊ illa debet reſpon-
dere non ſolum dāno quod ꝗs incur-
rit ꝑ mutilationē pro toto tēpore vite
ſue quo vſurus fuiſſet mēbro abſciſo.
ſꝫ etiā debet reſpōdere expēſis appoſi
tis i curatiōe. ⁊ vltra h̄ placationi leſi

que reꝗreret̄ etiā ſi nō eēt talis muti-
latio. ⁊ ꝯſolatiōi ſic afflicti. q2 ꝑpetua
eſt ſibi deſolatio de tali mutilatione.
Plus etiā ſm Sco. pōderāda ē muti
latio paupis q̄ꝫ diuitis. q2 paup plus
indigebat mēbro abſciſo ad victū ne-
ceſſariū acꝗrēdū. De talib⁹ reſtitutio
nib⁹ fiēdis ꝓ vita ablata. aut ꝓ muti-
lationib⁹ mēbroꝝ. aut leſionib⁹ ⁊ dā-
nis corpis. dic̄ ſanct⁹ Tho. ij. ij. q. lxij.
ꝙ in q̄ nō pōt recōpēſari equalēs. ſuf-
ficit ꝙ recōpēſet̄ qḋ ē poſſibile. ſic̄ ptꝫ
de honorib⁹ q̄ ſunt ad deū. ⁊ ad parē-
tes. q̄bus nō pōt reddi equalēs. vt dꝫ
. viij. Ethi. Sic etiā in ꝓpoſito qñ illḋ
qḋ ablatū eſt. nō ē reſtituibile ꝑ aliqḋ
eq̄le. debet fieri recōpēſatio eq̄lis poſ-
ſibilis ē. puta cū aliꝗs alicui abſtulit
mēbrū. debet ei recōpēſare i pecunia
vel in aliq̄ honore. ⁊ ſilibus ꝯſiderata
cōditiōe vtriuſq; ꝑſone. ⁊ ſm arbitriū
boni viri. Scḋo ꝑncipalit̄ dicēdūꝫ L
eſt de reſtitutōne bone fame ablate in
toto vl' in pte. Vbi notādū ſm Tho.
⁊ Sco. in. iiij. diſ. xv. Ex dictis ſancti
Tho. ij. ij. q. lxij. ꝙ q̄druplicit̄ ꝯtingit
aliquem damnificare alium in fama.
Primo veruꝫ crimē ſuū de eo mani-
feſtando ⁊ iuſte. vt cum ꝗs maliciā al
terius manifeſtat ei q̄ corrigere habet
Aut ſi incorrigibilis ē. manifeſtat in
cōſpectu eccl'ie. ⁊ hoc bona intētiōe. ſ.
vt cōfuſus a pctō deſiſtat. vel ſaltē vt
alij diſcedāt ab ei⁹ ꝯſortio infectiuo ⁊
corruptiuo. ſeruato tñ ordine iuris et
fraterne correctionis. Et q̄ iſto modo
manifeſtat crimē alteri⁹. ⁊ ſibi aufert
famā. nō peccat in hoc. nec tenet̄ ſibi
famā reſtituere. Scḋo dānificat quis
aliū fama. ⁊ hoc iniuſte. ſcꝫ falſum cri
men ſibi imponēdo. id eſt. falſe eū co-
rā alijs accuſando de crimīe de q̄ non
eſt reus. Et q̄ illo mō accuſat ⁊ primū
dānificat i fama ſua. grauit̄ peccat. q2
maius ē auferre famā q̄ꝫ tēporalia. ⁊

qui aufert tꝑalia alteri grauiť peccat. vt dictū fuit supra ꝓcepto.v.ca.viij.q.x. Et ꝓcepto.vj.ca.ij. H.ꝫ quiꝰ peccat q̄ sic iniuste aliū dānificat i fama. Homines em̄ plus diligūt famā suā ꝙ̄ tēporalia sua. Talis em̄ sic false ⁊ iiuste dānificās ꝓximū. teneť sibi famā suā restituere. ⁊ hoc illo mō ꝙ verbū suū retractet absolute apud om̄s ad q̄s ꝑ eū ꝑuenit. dūmō sciat ⁊ possit. Debet em̄ apud oēs ꝯfiteri falsum se in h̄ de illo dixisse. vt dic̄ sctūs Tho. Et Sco. dicit. ꝙ debet sic famā restituere ꝙ retractet verbū suū seu illud qͦd sibi false imposuit. ⁊ hoc ita publice sicut sibi imposuit. qꝛ alias nō ſuat iusticiaꝫ in reddēdo ꝓximo qͦd suū ē. Ex quo hō teneť restituere tꝑalia. vt dictū est. multo a fortiori teneť restituere famā sic iniuste ablatā q̄ est multo ꝓciosior tꝑalibus. Vñ Prouer.xxij.dr̄. Melius est nomē bonū ꝙ̄ diuitie multe.

N ¶ Sed diceret aliq̄s. Nō imponit tale crimē in publico asserēdo illud de eo. ꝫ murmurat ⁊ incaute ⁊ indiscrete loquiť. vel alicui corā pluribꝰ loquiť. ⁊ narrat hmōi nō tanꝙ̄ sibi certū. ꝫ dicit se sic audiuisse. An talis teneať famā illi restituere. Rñ. Sco. dicēs. Rara fides. ideo qꝛ multi mľta loquunť. Et ideo sic murmurās. aut incaute loquēs de alio falsum crimē. scꝫ dicēdo apud alios. forte ille fecit. h̄ certe pōt esse ꝙ ꝙ fecerit. aut dicēdo. ego audiui ꝙ ille fecerit hoc. Et h̄ nisi ex mō dicēdi talis oñdat aliquam certitudinē maiorē ꝙ̄ ex relatiōe cōi. nō aufert ex nā actus illi in opinione illoꝝ audientiū. qꝛ si illi firmiť ꝯcipiant ⁊ credāt ex hoc illū de q̄ est ſmo crimiosuꝫ eē. leues sunt. qꝛ q̄ cito credit leuis ē corde verūtamē qꝛ a scādalo pusilloꝝ oportet cauere. Juxta illud Pauli.j.Cor.viij. Si esca mea scādalizet fratrē meum. nō māducabo carnes inetnū. Et multi sunt tales pusilli leues ad credendū mala. ⁊ iō ꝑiculosuꝫ ē corā ipsis talia audita ex relato referre. Et si hoc fiat ex intētione mala. vt scꝫ aioꝝ intētione ledēdi famā illiꝰ de q̄ ſmo ē. tūc nō est facile excusare q̄n sit ꝯ charitatē. ⁊ ꝑ ꝯsequēs mortale. Si aūt fiat corā talibꝰ pusillis ⁊ leuibꝰ ad credendū mala. ⁊ fiat ex incōsideratiōe. duꝝ est dicere ꝙ exeat genus pcti venialis. qꝛ lingua i lubrico posita ē. ⁊ q̄ nō offendit ᷓbo hic ꝑfectꝰ ē vir. Et dicūt aliq̄ ꝙ si q̄s ex aliciuꝰ tali relatione notaꝫ infamie icurrisset apud illos apud q̄s sic locutꝰ ē. teneť ille sibi restituere famā. ⁊ dicere apud eos se falsuꝫ in h̄ de isto audisse. ⁊ minꝰ caute se locutū fuisse. vel ꝙ sibi nō fuerat credēdū. cū tale ꝯ ꝓximū dixit qm̄ illud retulit ꝯtra bonū ꝓximi de q̄ nullam certitudinē habuit. vľ aliq̄ ꝯsimili mō restituat ꝓximo famā ꝑut meliꝰ potuerit.

¶ Tertio ꝯtigit ꝙ aliq̄s dānificat. ꝓximū in fama. ⁊ hoc verū de eo dicēdo. ꝫ iniusto mō. vt cū q̄s occultū crimē alteriꝰ ꝓdit ꝯtra debitū ordinē. seu cū veruꝫ crimē alteriꝰ. ꝫ occultū nō seruato ordine iuris ꝯtra eū in publico ꝓponat. De hoc dicit sctūs Tho. teneť illi dānificata in sua fama restituere famam inquātuꝫ pōt. tñ sine mendacio vt ꝙ se dicat male dixisse. vľ ꝙ iiuste eū diffamauerit. vel alio tali cōmodo mō. Et si nō pōt famā sibi restituere. debet sibi illud dānū aliter recompēsare. ꝑut etiā de alijs dānis supius fuit dictuꝫ. Et Sco. de h̄ dicit. ꝙ talis nō teneť retractare verbū suū. qͦd ꝓposuit i publico qꝛ sic faciēdo mētireť. cū sciat illud qͦd ꝯtra eū ꝓposuit eē verū. ⁊ iō nō debet mētiri ꝓpť qͦdcūꝙ̄ bonū alteri reddendū. imo in nullo casu ē mētiendū ꝫ teneť alio mō licito sibi reddē famā vt ꝑ hmōi ᷓba nō credatis eū esse talē Male enim dixi ⁊ fatue dixi. ⁊ illud

ſuū dictū tunc eſt verū . q2 nō ſeruato
ordine iuris ꝓpoſuit in publico. qḋ nō
fuit verū publicū. ⁊ ğ in hoc male ſtul
te ⁊ fatue dixit. ⁊ illa ſuaſio ſcꝫ nō re-
putetis eū eſſe talē eſt bona. q2 qlibet
pſumēdus eſt bon⁹ donec pbeť ꝯtra-
riū. Juxta illud Extra de ſcrutinio in
ordīe faciēdo. Hūana fragilitas iſtuꝫ
quē indignū eē nō nouit dignū debet
eſtimare. Sed illud nō ē pbatus ma-
lus corā illis. ⁊ ğ hoc pſuadendū ē eis
vt eum nō reputēt indignū ⁊ malum.

D ¶ Quarto ꝯtingit quē dānificare aliū
in fama. ſcꝫ verū crimen. ƺ occultū in
publico ſibi impoſitū negādo. q2 ipꝫ
q̄ ſibi crimē imponit oñdit in hoc mē
dacē. ⁊ notat eū ꝺ calūnia. id ē. de fal-
ſi criminis impoſitione. Et de illo dicit
Sco. ꝙ ille ſic negans nō teneť retra-
ctare negationē ſuā q̄ negauit i publi-
co verū crimē ſibi impoſitū. q2 vt dic
nō teneť in publico ꝗcunq; ſtatim in
iudicio ꝯfiteri ſe reū. niſi fuerit conui-
ctus. Teneť tñ ꝑ q̄dam ꝟba ſobria. vt
ſtatim añ ħ dictū fuit reſtituere famā
illi accuſanti. q̄ indirecte notauit ꝺ ca
lūnia. videlꝫ dicēdo. Nō habeatis eū
ꝓ calūniatore. q2 credo ꝙ habuit intē
tionē bonā in ꝓponēdo. vel forte ipſe
credidit ſe pbare poſſe intentū ſuū et
decept⁹ ē. Ex q̄bus ptꝫ quā periculo-
ſum ⁊ magnū pctm̄ ſit aliquē īfamare

P ¶ Tertio pncipaliter dicendū eſt ꝺ dā
nificāte aliū in aīa ſua. id eſt. in bonis
anie. quō reſtituere teneť. Ubi notan
dū ſm Sco. ꝑ bona anie intelligēdo
bona moris q̄ acq̄ſita corrūpunť ⁊ ac-
quirēda impediunť. ꝑ vitia em̄ ⁊ pctā
virtutes iā acq̄ſite corrūpunť. ⁊ q̄ de-
berēt ex bonis actib⁹ generari. ꝑvicia
impediunť ne generenť. In ill' bonis
aie. ſ. ꝟtutib⁹ ⁊ actib⁹ ꝟtuoſis nō pōt
vn⁹ aliū directe dānificare auferendo
ea ſibi ſic auferunť exteriora bōa. aut
infundēdo ſibi ꝯtria. ſ. vicia ⁊ pctā. q̄a
pctm̄ intātū ē pctm̄ inq̄ntuꝫ ē volūta-
riū. nā ſi nō eēt voluntariū nō eēt pctm̄
vt dicit Aug⁹. in de vera religiōe. igiť
ſola voluntate ꝓpria pōt q̄s ſic directe
dānificari. ſ. in ſeipo cauſando volitio
nes malas ⁊ pctā. Pōt tñ vn⁹ dānifi-
care aliū indirecte. ſcꝫ trahēdo ex intē
tione a bonis opib⁹. ⁊ ſic impediēdo
a generatiōe virtutū. ⁊ inducendo ad
mala opa q̄bus ꝟtutes corrūpunť. ⁊
vicia generanť. Et tal' inductio ad ma
lū ⁊ retractio a bonis cōtingit multis
modis. videlꝫ iubēdo. ꝯſulēdo. pſua-
dendo. rogādo. deridēdo bona. ⁊ lau-
dando mala. ⁊ ſic de aliis modis. Ad
ꝓpoſitū igiť primo dicenduꝫ. ꝙ q̄ aliū
ſic dānificat in iſtis anie bonis grauiť
peccat. q2 cōtra dilectionē dei agit. eo
ꝙ retrahēdo a bonis minuit honoreꝫ
qui deo exhiberet. ⁊ inducēdo ad ma
la auget dei inhonorationē ⁊ offenſaꝫ
Agit etiā ꝯ dilectionē ꝓximi. cui de-
beret velle ⁊ facere bonū. ƺ vult ⁊ fa-
cit ſibi malū. ⁊ pctm̄ ē tanto grauius.
quāto damnū ē maius qḋ ꝓximo in-
ferť. Exempli grā. grauius peccat ce-
teris parib⁹ q̄ dānificat ꝓximū i libra
q̄ꝫ ſi in ſolo denario. cuꝫ aūt bonū aie
ſit ineſtimabiliter meli⁹ bonis corpis
aut fortune. ſic aīa incōparabiliť meli
or eſt corpe. ſequiť ꝙ mlto graui⁹ pec-
cat qui dānificat aliū in bonis aie. vt
in virtutib⁹ ⁊ opibus bonis q̄bus me
reť eternū bonū. q̄ꝫ peccet q̄ dānificat
in bonis corpis aut fortune. ¶ Scdo N
dr. ꝙ ſic dānificās aliū in bonis aie te
neť ſibi ad reſtitutionē modo poſſibi
li. vt dicit Sco. Et patet. q2 cum bona
virtutuꝫ ſunt maxima bona inter oīa
humana bona in pſenti vita ſm Aug.
libro pmo retractionū. plus dānificat
ꝓximū q̄ in iſtis eum dānificat. q̄ꝫ in
quibuſcūq; aliis. ⁊ ꝑ ꝯſequēs plus te
neť ſm iuſticiā ad reſtitutionē ſuo ꝓ-
ximo de tali faciēda. quātū ſibi poſſi-

bile eſt. ꝙ de alijs bonis. Talis aũt re
ſtitutio fiat ſic vt ille dãnificãs illũ dã
nificatũ ſuadẽdo. inducẽdo. exhortã
do. ⁊ alijs bonis modis efficacit̃ idu
cat ad pniam ad vite emẽdationẽ. ad
actus bonos. ꝟtutuȝ generatiuos. Et
ſi nõ ſufficit ſua ꝓpria pſuaſio. aut ex
hortatio ⁊ ſimilia. adducat alios effi
caciores. dũmodo tñ ill' nõ ꝓdat pctm̃
illi⁹ occultũ. Et ſi nõ ſufficiunt pſua
ſiones hmõi ⁊ inductio ad bonuȝ. qꝛ
facili⁹ eſt puertere ꝙ cõuertere. tũc te
net̃ vltra hoc quantuȝ põt impetrare
illi ꝯuerſionẽ p oꝛones ꝓprias. ⁊ p ora
tiones alioꝝ p ipm̃ impetratas ⁊ ꝓcu
ratas ⁊ alijs ſiĩibus. aut melioꝛib⁹ mo
dis poſſibilib⁹. dãnificãs igit̃ aliqueȝ
in bonis aĩe tenet̃ ſibi reſtituere quã
tum ſibi ẽ poſſibile. ſemp tñ ſic agẽdo
ꝙ nõ publicet illius occultũ peccatũ.
⁊ ei⁹ pſonã quã noſcunt. aut noſcerẽt
veriſimiliter pro futuro. Ex his ẽ dili
gẽter cõſiderandũ ꝙ magnũ pctm̃ eſt
ſollicitare ⁊ inducere aliũ ad peccãdũ
qꝛ i ſe eſt magnũ pctm̃. ⁊ vltra h̄ tenet̃
homo illi reſtituere ⁊ dãnũ recompẽ
ſare. qð homo vix põt facere ad cõdi
gnũ. eo ꝙ volũtatẽ iam electã ad ma
lum vix põt homo reducere ad ꝟtutẽ.
Pauci etiã ſunt q̃ ſic reſtituere tenen
tur. cũ tñ multi ſunt q̃ ſic reſtituere te
neant̃. Creberria em̃ ẽ illa dãnificatio
⁊ maxie circa iuuenes vtriuſqꝫ ſexus
q̃ ſepiſſime inducunt̃ ad mala ſupra
dictis mõis ⁊ nõnũꝙ maioꝝ exẽplis
peſſimis coꝛrũpunt̃. Sed qd facien
dũ eſt ð eo q̃ dãnificat aliũ retrahẽdo
eũ a religiõe: Rñ. Scð. ꝙ ſi q̃s abſtra
xit a religiõe aliquẽ tã obligatũ ad re
ligionẽ ꝓfeſſiõis obligatiõe tenet̃ age
re reſtitutõnẽ. dãnificauit. n. religiõeȝ
in illa pſona. tenet̃ agẽ vt ille redeat ad
religionẽ. ꝫ ſi aliquẽ diſpoſitũ ad itrã
dũ relionẽ retraxit. aut ipediuit ne in
traret. ⁊ h̄ nõ fecit intẽtiõe cõſulẽdi ꝓ
prie vtilitati ꝫ ſine fraude. aut ex aliq̃
rõnabili cã. ꝫ fecit intẽtione nocẽdi re
ligioni. ⁊ tũc qꝛ intereſt inter hẽe. ⁊ in
ter ꝓpe eſſe. iõ nõ tenet̃ ad tantã reſti
tutionẽ religioni. ad quantaȝ teneret̃
ſi ille fuiſſet in religione accept⁹ actu
aliter. Tenet̃ tñ ad aliqua reſtitutionẽ
vt ad inductionẽ illi⁹ retracti. vt ad
hoc ingreddiat̃. vl' ad inductionẽ aliq̃
lem alicui⁹ alteri⁹ aliqualiter equalẽ
tis. ita tenet̃ reſtituere religioni iiuſte
p eũ dãnificate. Perſone ꝟo p eũ in
iuſte dãnificate. vt quã retraxit extra
religionẽ. aut quã ipediuit ne igrede
ret̃. tenet̃ etiaȝ ad reſtitutionẽ. Tenet̃
em̃ eũ oĩ diligẽtia inducẽ ad intrãduȝ
monaſteriũ. qð ſi nõ põt efficere. aut
forte ille quẽ impediuit ne itraret po
ſuit ſe ad ſtatũ nũc incõpoſſibilẽ reli
gioni. vt matrimonij. tenet̃ ſibi in ſua
ſionib⁹ ⁊ in alijs ſpũalibus bonis ad
equiualentiã illoꝝ bonoꝝ in q̃bus eũ
dãnificauit retrahendo a religione. ⁊
ad q̃ maioꝛa ꝓfeciſſet in religiõe ꝙ in
ſeculo. Et hoc tenet̃ facere ſm modos
ſupra poſitos de dãnificato in bonis
aĩe quo ad virtutes. aut ſm alios me
lioꝛes ꝓut poterit.

Capitulum. viij.

Cum viui ſatiſfacere poſſint p
defunctis. ⁊ p moꝛituris. ⁊ p
alijs viuis ⁊ illã negligẽdo gra
uiter peccẽt. Idcirco adhuc de ſatiſfa
ctione. ſcȝ quõ p ſuffragia poſſum⁹ ſa
tiſfacere pro moꝛtuis tria oſtendent̃.
Primo q̃ aĩe iuuari poſſint p ſuffra
gia. Scðo q̃bus reb⁹ iuuari pñt. Ter
tio q̃ eas iuuare pñt. De pmo notan
dũ. ꝙ ſex ſunt loca aĩaꝝ. vt dĩc mgr̃ in
.iiij. circa diſ. xx. ⁊ xxj. Et Tho. cum
alijs theologis. videlicet celũ. infern⁹
dãnatoꝝ. lymb⁹ pueroꝝ. lymbus pa
trũ. hic mũdus. ⁊ purgatoriũ. Et ſolũ
in purgatorio. ⁊ hic exiſtẽtib⁹ ꝓſunt
ſuffragia quo ad liberationem pene.